

Aktywne i opiekuńcze ojcostwo jest obecnie wysoko cenione w Europie, choć nie zawsze realizowane. Wedle literatury przedmiotu brak dopasowania między ideałem a rzeczywistością ma wiele przyczyn, których źródłem są tak zjawiska mające miejsce wewnątrz rodzin (społeczne role kobiet i mężczyzn, podział codziennych obowiązków), jak na zewnątrz nich (m.in. rynek pracy, warunki społeczno-polityczne, kultura organizacyjna miejsca pracy itd.). W naszym projekcie chcemy zbadać, jakie koncepcje ojcostwa mają mężczyźni i jak konstruują swoje bycie ojcem w życiu codziennym oraz jak w relacjach ojciec–syn są przekazywane wzory ojcostwa i praktyki rodzicielskie.

Zbierzemy dane od mężczyzn będących ojcami, dziadkami i pradziadkami w tej samej rodzinie w Polsce i Niemczech. W tym celu przeprowadzimy z każdym z respondentów pogłębione wywiady narracyjne, wywiady z użyciem fotografii (które przygotowują uczestnicy badań, a będą one oddawały momenty istotne dla relacji ojciec–syn) oraz rozmowy wokół uprzednio skonstruowanych przez nich map ich rodziny. W każdym kraju dane zostaną zebrane od mężczyzn z dziesięciu rodzin. Da to obszerny materiał empiryczny pozyskany od ojców z różnych pokoleń, a także zróżnicowanych pod względem społecznym i geograficznym.

Badania nad ciągłością i zmianą wzorów ojcostwa w obrębie konkretnych linii rodzinnych nadal są stosunkowo rzadkie tak w skali międzynarodowej, jak i krajowej (tj. w Polsce i Niemczech). Zatem międzypokoleniowa transmisja kultur i praktyk ojcostwa w obrębie rodziny nadal jest mało rozpoznany empirycznie zjawiskiem. A w przeprowadzonych dotąd analizach niewiele uwagi poświęcano relacjom ojciec–syn oraz takim ich kontekstom, jak zmiany we wzorach seksualności i męskości, tożsamościach męskich, malejącej akceptacji dla hegemonicznych wzorców męskości, a także dla rodziny patriarchalnej. Dlatego w naszym badaniu chcemy zbadać zarówno przeszłe, jak i obecne ojcostwo w Niemczech i w Polsce i towarzyszące mu warunki społeczne oraz ustalić, jak rzeczywiście przebiega międzypokoleniowa transmisja kultury (wzorów, norm, wartości i oczekiwań wobec mężczyzn będących ojcami) i praktyk ojcostwa (które rozumiemy jako rutynowe czynności mężczyzn, gdy starają się zachowywać 'ojcowsko'). Uważamy, iż w tym celu konieczne jest zebranie danych empirycznych pochodzących od mężczyzn (pradziadka, dziadka i ojca) spokrewnionych ze sobą (niekoniecznie biologicznie).

Wiele wskazuje, że kultury ojcostwa zmieniają się o wiele szybciej niż jego praktyki. Stąd niezbędna jest też perspektywa międzykulturowa, pokazująca ojcostwo w kontekście procesów społecznych, kulturowych i historycznych Polski i Niemiec (a nie tylko indywidualnej rodziny). Porównanie danych z badań uzyskanych z linii rodzinnych w Polsce i Niemczech pozwoli zbadać podobieństwa i różnice ojcostwa w obu krajach, a także prześledzić zmianę i ciągłość praktyk ojcowskich w dwóch różnych kontekstach oraz obserwować wpływ dwóch różnych zestawów czynników zewnętrznych. Za porównaniem obu tych krajów przemawia kilka argumentów: zmiany w strukturze rodziny i podziale pracy między matkami i ojcami są podobne, ale ich dynamika odmienna; znaczne podobieństwa i istotne różnice w kontekście politycznym obu krajów oraz odmienny poziom zróżnicowania kulturowego i etnicznego; różna dynamika procesów sekularyzacji.

Spodziewamy się, że odpowiedzi na stawiane przez nas pytania, będące wynikiem badań międzygeneracyjnych i porównań międzykulturowych, posłużą: 1). rozszerzeniu zakresu empirycznych świadectw odnoszących się do zjawiska ojcostwa; 2). pozwolą pokazać, jak przebiega socjalizacja mężczyzn do roli ojca w kolejnych pokoleniach w jednej rodzinie, w jaki sposób tworzą się dyspozycje do działania w tym konkretnym obszarze życia mężczyzn, jak się one aktywizują i przekształcają oraz przenoszą z jednostki na jednostkę, a także jak zanikają; 3). jak rodzaje ojcostwa prezentowane przez badanych mężczyzn wpisują się w społeczne systemy nierówności i stratyfikacji związanej z płcią.